

01.08.2019

ARBETSPLATSETABLERING SAMT SPRÅK OCH KOMMUNIKATION VID BYGG- OCH ANLÄGGNINGSPLATSER I SVERIGE

Mats Bjørndal Gretland, Yrkeshögskolan Novia -FoU

Interreg
Botnia-Atlantica
Europeiska regionala utvecklingsfonden

INNEHÅLL

1	INLEDNING	3
1.1	Infra-Botnia	3
2	ARBETSPLATS-ETABLERING	4
2.1	Grävningstillstånd	4
2.2	Marklov	4
2.3	Bygglov	4
2.4	Rivningslov	4
2.5	Förhandsanmälan	4
2.6	Kontrollansvarig	4
2.7	APD-plan (planering för användningen av byggarbetsplatsområdet).....	5
2.8	Bas-P	5
2.9	Bas-U.....	5
2.10	Arbetsmiljöplan	5
2.11	Logistik på arbetsplatsen	6
2.12	Signalgivning och skyltning	6
2.13	Klädsel och skyddsutrustning	6
3	SPRÅK OCH KOMMUNIKATION	7
3.1	Utstationering av arbetstagare.....	7
3.2	Krav på byggherren	7
3.3	Krav på arbetsgivaren.....	7
3.4	Inhyrning av arbetstagare	7
3.5	Säkerhetsutbildning	8
3.6	Krav på arbetstagaren	8
3.7	Hjälp att kommunicera	8
4	SAMMANFATTNING	8
5	KÄLLFÖRTECKNING	9

1 INLEDNING

Denna rapport är den tredje rapporten i en rapportserie om branschen i Sverige. Rapporten innehåller en kartläggning av olika bestämmelser inom arbetsplatsetablering samt språk och kommunikation inom bygg- och anläggningsbranschen i Sverige med huvudfokus på anläggning.

Syftet med rapportserien är att samla relevant information om branschbestämmelser. Detta för att underlätta för utländska företag med önskan om att påta sig projektledning eller utföra arbeten inom byggbranschen i Sverige.

Rapporten är gjord för Yrkehögskolan Novias FoU-enhet inom projektet Infra-Botnia. Projektet i övrigt har som delmål att utreda nationella skillnader mellan infrabranscherna i Norden och att understöda arbete och samarbete över gränserna.

1.1 Infra-Botnia

Infra-Botnia är ett projekt finansierat av Interreg Botnia Atlantica, Österbottens förbund, Region Västerbotten, VASEK samt Infra ry.

Projektet inleddes i början av 2018 och sträcker sig över 3 år. Infra-Botnia riktar sig mot SMF- *små och medelstora företag* och har störst fokus på infra-branschens aktörer i Kvarkenområdet. (1)

I Sverige kallas målgruppen byggbranschen och i Norge *bygg- og anleggsbransjen*. I Finland delas branschen ofta in i bygg- och infra-.

Projektet arbetar efter hypotesen att det finns ett behov för internationell verksamhet och samarbete inom branschen samt att beredskapen hos många SMF inom detta område är bristfällig. Projektets målsättning är därför kunskapshöjande, nätverksbyggande och samverkande. En stor del av arbetet innehåller landspecifik kartläggning och identifiering av gränshinder. (2)

Infra-Botnia är även speciellt intresserade av att utreda nationella konjunktursvängningar och konkurrensen från den globala marknaden, och om dessa faktorer kan utjämnas genom en "gemensam nordisk inframarknad". Tanken är att ett dylikt samarbete skulle bana väg för arbete över gränserna under sämre tider i hemlandet, och att gränsöverskridande samarbeten mellan SMF-företag kunde även öka deras möjlighet att konkurrera med större internationella företag i anbudsrundor. (2)

2 ARBETSPLATS-ETABLERING

Före arbeten får inledas finns en del punkter som bör vara klara, bland annat tillstånd, planer, ansvariga för projektet och dylikt.

2.1 Grävningstillstånd

Grävningstillstånd bör ansökas om hos kommunen där arbetena planeras. Om arbetet kommer att påverka trafiken kan det också behövas en trafikordningsplan. Vidare kan det även behövas tillstånd från polismyndigheterna vid förvaring av material, bodar, containrar och dylikt på offentlig mark. (3) (4)

2.2 Marklov

För schaktning och fyllning som avsevärt ändrar höjdläget kan det krävas marklov på områden med detaljplan. Vad som räknas som avsevärt specificeras inte, och det finns inte heller några ledande rättsfall.

Marklov kan även krävas vid andra åtgärder såsom skogsplantering eller vid markåtgärder som kan försämra markens genomsläpplighet.

Lovet utfärdas normalt av kommunens tekniska förvaltning eller en statlig myndighet såsom Trafikverket. (5)

2.3 Bygglov

Bestämmelserna för bygglov, planering och byggande finns i *Plan- och bygglagen (2010:900)*.

Bygglov krävs (med vissa undantag) bl.a. för nybyggnader, tillbyggnader samt vid ändringar av byggnader. För vissa mindre byggprojekt räcker det med byggnadsanmälan.

Bygglovsprocessen liknar den i Finland. Vad som får byggas regleras av detaljplaner, kulturskydd och strandskydd m.fl. Också ritningskraven liknar dem i Finland.

Grannarna har möjlighet att påverka bygglovsbeslutet och det ska gå minst fyra veckor efter kungörande av byggandet till dess att byggandet får inledas. Det är kommunernas byggnadsnämnd som utfärdar byggloven. (6) (7) (8)

2.4 Rivningslov

För rivandet av byggnader på detaljplanerade områden eller områden med områdesbestämmelser krävs ofta rivningslov. För områden utan bestämmelser krävs inte lov men ofta behöver en anmälan göras.

Ansökan om rivningslov görs hos byggnadsnämnden i kommunen. Om inte rivningsarbetet har inletts inom två år upphör lovets giltighet. (9)

2.5 Förhandsanmälan

En förhandsanmälan skall lämnas in till Arbetsmiljöverket för byggarbetsplatser där

- arbetet varar längre än 30 arbetsdagar
- fler än 20 personer sysselsätts, eller
- där det totala antalet persondagar överskrider 500.

En kopia av anmälan skall finnas synlig på arbetsplatsen. (10)

2.6 Kontrollansvarig

Enligt *Plan- och bygglagen (2010:900)* skall det som huvudregel för utförande av bygg- eller markprojekt som kräver bygglov, finnas en eller flera kontrollansvariga.

Den kontrollansvariga skall bistå byggherren med att ta fram en kontrollplan, se till att kontrollplanen följs, vara med vid tekniska samråd, besiktningar och kontroller samt

skriva ett utlåtande som skall fungera som underlag för byggnadsnämndens slutbesked.

Den kontrollansvariga måste vara kunnig, lämplig och ha erfarenhet. Hen måste även vara certifierad av ett certifieringsorgan med ackreditering av myndigheten Swedac.⁽¹¹⁾

2.7 APD-plan (planering för användningen av byggarbetsplatsområdet)

I AFS 1999:3 rekommenderas det att en APD-plan för arbetsplatsen uppgörs, och planen görs oftast som en karta eller som ritningar över byggplatsen.

Av planen bör framgå placeringen av förbindelseleder, lyftanordningar, materialintag, felverkstäder, personalutrymmen, kontor osv. Planen bör även redovisa för placeringen av ledningsdragningar för el, vatten, tryckluft och avlopp.

Det är även lämpligt att låta räddningstjänsten granska planen före arbetsplatsen etableras. ⁽¹²⁾

2.8 Bas-P

Bas-P är den som skall samordna de underlag som presenteras av projektörerna. Hen skall hålla sig uppdaterad, och organisera samt vara delaktig i planeringen för att se till att arbetsmiljön och säkerheten beaktas under hela projekteringen.

Bas-P ansvarar för att alla projekterande informeras om hur samordningen skall organiseras med beaktande av tider och arbetsmoment som är nära eller beror på varandra. Bas-P ansvarar också för att det uppgörs en arbetsmiljöplan för projektet, samt att det utarbetas relevant dokumentation för säkerställandet av arbetsmiljön.

Den som utses till Bas-P behöver ha goda kunskaper om arbetsmiljöregler och föreskrifter. Hen behöver även ha erfarenhet från ledning och styrning av byggprojekt, samt erfarenhet av projektering. ⁽¹³⁾

2.9 Bas-U

Bas-U har till uppgift att samordna olika entreprenörers arbeten i byggskedet så att de inte skapar risker för varandra. Bas-U skall hålla sig uppdaterad och informerad om de olika entreprenörernas arbetsmiljöarbeten. Hen skall även göra kontroller, skyddsronder och dylikt för att följa upp säkerheten.

Bas-U ansvarar för att den arbetsmiljöplan som utarbetats av Bas-P tillämpas i arbetet. Arbetsmiljöplanen skall göras känd för alla aktörer.

Till arbetet hör även att ha koll på att det finns lämpliga personalutrymmen samt att dokumentera avvikelser och ändringar i arbetet. ⁽¹³⁾

2.10 Arbetsmiljöplan

En arbetsmiljöplan för projektet skall tas fram innan byggarbetsplatsen etableras. Det är Bas-P som i första hand ska se till att planen görs, men även byggherren ansvarar för detta. Planen skall gälla under hela byggskedet och det är Bas-U som ansvarar för att planen anpassas och finns tillgänglig på arbetsplatsen.

Arbetsmiljöplanen skall innehålla bland annat de regler som gäller för arbetsplatsen, en beskrivning av hur arbetsmiljöarbetet ska organiseras samt en beskrivning av åtgärder som ska vidtas vid riskfyllda arbetsmoment. Planen skall även beakta arbetsmoment där flera aktörer arbetar nära varandra eller där annan verksamhet pågår medan arbetena utförs.

Syftet med planen är att säkra en sund och säker miljö på arbetsplatsen. Planen bör

uppgöras i god tid på förhand och skall baseras på en riskbedömning. Den bör även innehålla en detaljerad tidsplanering.

I arbetsmiljöplanen ska arbetsmetoder och utrustning väljas för att förebygga olyckor och skador, vilket även gäller skador på lång sikt så som exempelvis skador orsakade av buller och felbelastning.

Arbetstagarna skall få begriplig information om arbetet, arbetsplatsens regler och arbetsmiljöåtgärder. (14)

2.11 Logistik på arbetsplatsen

På bygg- eller anläggningsplatsen skall det finnas tillgång till el, vatten och värme. Personalen skall kunna byta kläder, duscha samt ha tillgång till pausutrymmen på byggplatsen. Det bör även finnas kontorsutrymmen för arbetsledning.

Byggarbetsplatsen bör planeras noggrant så att material smidigt kan transporteras och lagras på arbetsplatsen samt att avfall kan hanteras på rätt sätt.

Kontrollen av detta är det oftast Bas-U som organiserar. (15)

2.12 Signalgivning och skyltning

Arbetsgivaren som har ansvar för ett arbetsställe har skyldighet att, ifall det används inhyrd arbetskraft, införa skyltar enligt direktiv givna i ASF 2008:13. Det skall alltid först strävas efter att eliminera riskerna.

Skyltar, märkningar och signaler används då riskerna inte kan undvikas eller begränsas tillräckligt genom allmänna skyddsåtgärder. (16)

2.13 Klädsel och skyddsutrustning

Varselkläder med reflexer krävs av den som dirigerar trafik eller arbetar på områden som inte är avskilda från trafiken. (17) Ofta ställs krav på varselkläder även på övriga byggplatser.

Skyddshjälm med hakrem samt skyddsskor med spiktrampskydd och stålhätta krävs på alla byggplatser om det inte är uppenbart obehövt. Övrig skyddsutrustning skall användas vid behov. (18)

Normal övrig skyddsutrustning för branschen inkluderar skyddsglasögon, andningsskydd, handskar, fallskydd osv. All skyddsutrustning skall uppfylla EU:s säkerhetskrav och vara CE-märkt. (19)

3 SPRÅK OCH KOMMUNIKATION

Arbetstagarna har krav på att få begriplig information, och då missförstånd och kommunikationsproblem kan innebära en säkerhetsrisk är det viktigt att språk, kultur och kommunikation tas med i planeringen av arbetet. (20)

Inom byggbranschen är det vanligt att arbetskraften kommer från många olika länder. Då många av arbetstagarna inte pratar svenska behövs därför instruktioner och information även på ett annat språk än svenska, och vid behov skall arbetsmiljöplanen finnas tillgänglig på flera språk.

3.1 Utstationering av arbetstagare

Utstationering är när en person som vanligtvis arbetar i ett land skickas till ett annat land av sin arbetsgivare för att utföra arbeten under begränsad tid.

Vid utstationering av arbetstagare ska den utländska arbetsgivaren anmäla utstationeringen samt en kontaktperson till ett register hos Arbetsmiljöverket. Arbetsmiljöverket är även kontaktpmyndighet för övriga ärenden och kan bland annat informera om lagar och kollektivavtal osv. (21)

3.2 Krav på byggherren

Byggherren är vanligtvis den som beställer och betalar för arbetet. Byggherren kan i vissa fall överlåta ansvaret för arbetsmiljön till en uppdragstagare. Det skall då finnas ett skriftligt avtal på detta enligt arbetsmiljölagen. Uppdragstagaren tar i sådana fall över allt ansvar och alla skyldigheter byggherren har.

Som byggherre ansvarar man för att viktiga faktorer för arbetsmiljön beaktas under hela byggprocessen, både under planeringen och utförandet, samt för det färdiga projektet. Detta innebär även att se till att olika språk inte skapar risker för arbetsmiljön.

Byggherren skall utse byggarbetsmiljökoordinatorer för planering (Bas-P) och för utförande (Bas-U). Det är viktigt att personerna i rollerna har den utbildning, kompetens och erfarenhet som behövs för uppgiften. Byggherren friställs inte från arbetsmiljöansvaret efter utnämningen av koordinator utan har ett parallellt ansvar, vilket innebär att hen måste säkerställa att koordinators uppgifter utförs.

Byggherrollerollen innebär även att se till att en förhandsanmälan skickas till Arbetsmiljöverket, samt att det upprättas en arbetsmiljöplan för projektet innan byggarbetsplatsen etableras. (13)

Arbetstagarna skall få begriplig information gällande arbetsmiljöåtgärder och vilka regler som gäller. (22)

3.3 Krav på arbetsgivaren

Varje arbetsgivare har ett arbetsgivaransvar för sina arbetstagare. Arbetsgivaren är skyldig att driva systematiskt arbetsmiljöarbeten. Detta innebär även att ansvara för att kommunikationen fungerar så att arbetet kan utföras säkert. (23)

3.4 Inhyrning av arbetstagare

En arbetstagare som är anställd vid ett företag men utför arbeten under ledning av ett annat företag betraktas som inhyrd. Vid inhyrning av arbetstagare är det företaget som leder arbetet som är ansvarigt för att informera och ge instruktioner till den inhyrda personen ifråga.

Företaget som hyr ut arbetskraften ska undersöka vilka arbetsuppgifter arbetstagarna ska ha och vem som är deras ansvariga arbetsledare. Det är viktigt med en tydlig struktur och kommunikation i in- och uthyrningssituationer.

3.5 Säkerhetsutbildning

Ofta används huvudentreprenörens egna säkerhetsutbildningar eller arbetsplatsintroduktion för alla som skall jobba på arbetsplatsen.

Det är även vanligt att använda arbetssäkerhetskort såsom SCG Entré eller Byggbranschens säkerhetsutbildning som är framtaget av branschorganisationen *Sveriges Byggindustrier*. Utbildningarna finns tillgängliga på flera språk.

3.6 Krav på arbetstagaren

Arbetstagaren ansvarar för att vara delaktig i arbetsmiljöarbete och att delta i genomförandet av de åtgärder som behövs för att åstadkomma en god arbetsmiljö.

Den anställda skall följa givna föreskrifter, använda skyddsanordningar och i övrigt visa den försiktighet som behövs för att trygga arbetsmiljön och förebygga olyckor.

Om arbetstagaren upptäcker risker i arbetet är han skyldig att underrätta arbetsgivaren eller skyddsombudet.

3.7 Hjälpa att kommunicera

För att underlätta kommunikationen på mångkulturella byggplatser har *Sveriges Byggindustrier*, *Maskinentreprenörerna* och *Seco* tagit fram ett elektroniskt bygglexikon i samarbete med språk-appen Lindigo.

4 SAMMANFATTNING

Ansökan om olika lov gällande bygg- eller markarbeten liknar de finska förfarandena. Också övriga roller och krav som finns i samband med bygg- eller anläggningsarbeten är liknande fast de betecknas lite olika länderna emellan. Många regler gällande exempelvis arbetssäkerhet är ganska lika i hela EU. Det kan dock vara en bra idé att bekanta sig lite med landet i frågas egna bestämmelser då EU-kraven är minimikrav och länderna har rätt att införa egna, strängare krav.

Det finns inga egentliga språkkrav på en byggplats i Sverige, utan kraven gäller för säkerhet och att kommunikationen fungerar. Bland annat arbetsmiljöplanen ska vi behov finnas tillgänglig på flera språk.

Ett mycket använt språk på större byggplatser i hela Norden är engelska. Detta eftersom många byggföretag på den nordiska marknaden kommer från exempelvis Polen och Litauen.

5 KÄLLFÖRTECKNING

1. **Botnia-Atlantica.** Infra-Botnia. *Botnia-Atlantica*. [Online] den 28 12 2017. <https://www.botnia-atlantica.eu/om-beviljade-projekt/projektbank/infra-botnia>.
2. **Yrkeshögskolan Novia FoU.** Infra-Botnia. *Yrkeshögskolan Novia FoU*. [Online] 2018. <https://www.novia.fi/forskning/projekt/hallbar-energiteknik/infra-botnia>.
3. **Sollefteå kommun.** Sollefteå kommun. *Grävningsbestämmelser för Sollefteå kommun*. [Online] den 28 02 2019. <https://www.solleftea.se/download/18.154c382f168b620a8951bd9/1553083627891/Gr%C3%A4vningsbest%C3%A4mmelser%202019.pdf>.
4. **Kävling kommun.** Kävlinge kommun. *Grävarbeten*. [Online] den 19 11 2018. <https://www.kavlinge.se/trafikochinfrastruktur/trafikochgator/gravarbeten.4.733c4d9113d1efc66f115e3.html>.
5. **Boverket.** Boverket. *Marklov*. [Online] den 15 07 2019. <https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/lov--byggande/anmalningsplikt/marklov/>.
6. **Umeå kommun.** www.umea.se. *Bygglovsprocessen*. [Online] den 13 02 2019. <https://www.umea.se/umeakommun/byggaboochmiljo/bygglovstandochfastighetsfragor/bygglovochandralov/bygglovsprocessen.4.6e56e1f514f42fbe667567dd.html>.
7. **Finansdepartementet SPB BB.** Lagboken.se. *Plan- och bygglag (2010:900)*. [Online] den 02 05 2011. https://www.lagboken.se/Lagboken/lagar-och-forordningar/lagar-och-forordningar/fastighet-och-bostad/Plan--och-bygglagstiftning/d_641848-plan--och-bygglag-2010_900?search=marklov.
8. **Boverket.** www.boverket.se. *Bygglov för byggnader*. [Online] den 23 05 2018. <https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/lov--byggande/anmalningsplikt/byggnader/>.
9. —. Boverket. *Rivningslov*. [Online] den 15 07 2019. <https://www.boverket.se/sv/byggande/bygga-nytt-om-eller-till/rivningslov/>.
10. **Arbetsmiljöverket.** Av.se. *Förhandsanmälan av byggarbetsplats*. [Online] den 06 05 2019. <https://www.av.se/produktion-industri-och-logistik/bygg/forebygg-risker-pa-byggarbetsplatsen/forhandsanmalan-av-byggarbetsplats/>.
11. **Boverket.** Boverket. *Kontrollansvarig*. [Online] den 15 07 2019. <https://www.boverket.se/sv/byggande/bygga-nytt-om-eller-till/kontrollansvarig/>.
12. **Arbetskyddsstyrelsen.** Byggnads- och anläggningsarbete. *Arbetskyddsstyrelsens föreskrifter om byggnads- och anläggningsarbete*. [Online] den

25 03 2014. <https://www.av.se/globalassets/filer/publikationer/foreskrifter/byggnads-och-anlaggningsarbete-foreskrifter-afs1999-3.pdf>.

13. **Arbetsmiljöverket.** *Vem är ansvarig för vad inom bygg- och anläggning.* [broschyre] Stockholm : Arbetsmiljöverket, 2019. Best nr ADI 632´1.

14. —. AV.se. *Arbetsmiljöplan.* [Online] den 01 07 2015. <https://www.av.se/produktion-industri-och-logistik/bygg/arbetsmiljoplan/?hl=arbetsmilj%C3%B6plan>.

15. —. AV.se. *Förebygg risker på byggarbetsplatsen.* [Online] den 13 07 2017. <https://www.av.se/produktion-industri-och-logistik/bygg/forebygg-risker-pa-byggarbetsplatsen/?hl=arbetsplatsintroduktion%20bygg>.

16. —. Arbetsmiljöverkets föreskrifter. *ASF:2008:13.* [Online] den 29 05 2018. <https://www.av.se/globalassets/filer/publikationer/foreskrifter/skyltar-och-signaler-foreskrifter-afs2008-13.pdf>.

17. —. AV.se. *Tänk på detta vid byggnadsarbete.* [Online] den 11 06 2018. <https://www.av.se/produktion-industri-och-logistik/bygg/forebygg-risker-pa-byggarbetsplatsen/tank-pa-detta-vid-byggnadsarbete/?hl=varselkl%C3%A4rden>.

18. **Arbetskyddstyrelsen.** ASF1999:3. *Byggnads- och anläggningensarbete.* [Online] den 25 03 2014. <https://www.av.se/globalassets/filer/publikationer/foreskrifter/byggnads-och-anlaggningsarbete-foreskrifter-afs1999-3.pdf>.

19. **Arbetsmiljöverket.** AV.se. *Förebyggande – att välja skyddsutrustning.* [Online] den 16 11 2016. <https://www.av.se/halsa-och-sakerhet/personlig-skyddsutrustning/forebyggande-att-valja-skyddsutrustning/>.

20. —. Psykosociala arbetsmiljörisker vid byggnads- och anläggningensarbete. AV.se. [Online] den 24 10 2018. <https://www.av.se/produktion-industri-och-logistik/bygg/risker-vid-byggnads--och-anlaggningsarbeten/psykosociala-arbetsmiljorisker-vid-byggnads--och-anlaggningsarbete/?hl=kommunikation>.

21. —. Utstationering- Utländsk arbetskraft i Sverige. AV.se. [Online] den 19 03 2019. <https://www.av.se/arbetsmiljoarbete-och-inspektioner/utlandsk-arbetskraft-i-sverige/utstationering---utlandsk-arbetskraft-i-sverige/>.

22. —. Arbetsmiljöverket. *Arbetsmiljöplan för byggnads- och anläggningensarbete.* [Online] den 01 07 2015. <https://www.av.se/produktion-industri-och-logistik/bygg/arbetsmiljoplan/?hl=arbetsmilj%C3%B6plan#1>.

23. —. Arbetsmiljöverket. *Ansvar vid byggnads- och anläggningensarbete.* [Online] den 15 04 2019. <https://www.av.se/produktion-industri-och-logistik/bygg/ansvar-vid-byggnads--och-anlaggningsarbete/?hl=roller%20och%20ansvar%20bygg#2>.

UMEÅ UNIVERSITET

EUROPEISKA UNIONEN

Interreg
Botnia-Atlantica

Europeiska regionala utvecklingsfonden

Österbottens förbund
Pohjanmaan liitto

REGION
VÄSTERBOTTEN

